

APRECIEREA ECONOMICO – GEOGRAFICĂ A INDICATORULUI DE DEZVOLTARE A INFRASTRUCTURII DIN LOCALITĂȚILE REGIUNII DE DEZVOLTARE CENTRU A REPUBLICII MOLDOVA

Vadim CUJBĂ, Conf.univ, dr. Universitatea de Stat Tiraspol
Pavel ȚÎȚU, Cerc. științific, Institutul de Ecologie și Geografie

Abstract. *The Integrated Infrastructure Development Indicator (IID) taken as a measure of quantitative and qualitative estimation, has allowed the systematization of localities in the CDR of the Republic of Moldova according to the degree of insurance of public utilities infrastructure. It has been established that over 60.0% of rural localities recorded low or very low (<0.350) IID values. This situation is determined by the limited access of localities to quality infrastructure, it should be mentioned that only 17.8% of the local roads are paved; 34.0% of the households have access to centralized drinking water systems; and 11.0% to centralized sewerage systems. This category of rural communes has a significant share from total of the districts of Nisporeni (54.5%), Hîncești (55.3%), Ungheni (61.3%), Rezina (83.3%) and Șoldănești 86.4%). At the same time, only 30.0% of rural localities registered high values (> 0.500) of IID's, most of them being in the proximity of Chisinau, which is a polarization factor and a socio - economic imbalance at regional and national level.*

Key words: *Integrated Infrastructure Development Indicator, rural commune, Development Region.*

INTRODUCERE

Regiunea de Dezvoltare Centru este cea mai mare ca suprafață și număr al populației dintre celelalte regiuni de dezvoltare ale Republicii Moldova. În componența acesteia sunt incluse 13 raioane (unități administrativ-teritoriale de nivelul II), și 598 unități administrativ-teritoriale de nivelul I, dintre care: 14 orașe, 340 de comune și 229 de sate din componența comunelor. După mediul de reședință, ponderea populației rurale reprezintă 80,6% din totalul populației regiunii. Conform datelor oficiale ale Recensământului Populației și Locuințelor al Republicii Moldova din 2014, în RDC au fost recenzați 919.022 persoane, care locuiau în 297.042 gospodării, sau 3,1 locuitori pe gospodărie. Rata medie de ocupare a locuințelor a constituit $\approx 82,5\%$, cele mai înalte valori fiind înregistrate în raioanele din proximitatea mun.Chișinău: Strășeni (84,6%), Ialoveni și Criuleni (84,9%), Dubăsari (87,2%). Cele mai reduse rate de ocupare a locuințelor s-au înregistrat în raioanele: Rezina (78,2%), Nisporeni (79,4%) și Șoldănești (80,1%)

MATERIALE ȘI METODE

Principalele materiale care au stat la baza studiului au fost: 1) Strategia de Dezvoltare Regională Centru (2016 - 2020) [4]; 2) Strategiile de dezvoltare socio – economică a raioanelor Ungheni (2012 - 2020); Călărași, Rezina, Nisporeni, Hîncești (2013 - 2020); Ialoveni (2014 - 2020); Orhei, Criuleni, Strășeni (2016 - 2020) [5]; 3) Baza de date privind indicatorii de deprivare a ariilor mici (2014) [3]; 4) Datele oficiale ale Recensământului Populației și Locuințelor al Republicii Moldova din 2014, privind numărul gospodăriilor cu acces la sistemele de aprovizionare cu apă și canalizare [2]; 4) Datele privind numărul consumatorilor de gaze naturale de la Agenția Națională pentru Reglementare în Energetică la 01.01.2017 [1];

Metodele principale utilizate sunt: *statistică, cartografică, analitică, comparativă. Metoda statistică* a fost pe larg utilizată în procesul de colectare, prelucrare și analiza unui volum semnificativ de date statistice referitoare la accesibilitatea populației și a gospodăriilor din 354 de localități dintre care 14 așezări urbane și 340 de comune rurale la infrastructura de utilități publice. *Metoda cartografică* a fost aplicată prin intermediul Sistemelor Informaționale Geografice, care au permis reprezentarea spațială a indicilor cu privire la gradul de asigurare cu infrastructură de utilități publice la nivelul unităților taxonomice regionale (microregiuni, areale și localități) cu caracteristici statistice comune. *Metoda comparativă* a fost aplicată pentru stabilirea diferențierilor teritoriale a componentelor Indicatorului integrat de Dezvoltare a Infrastructurii pe categorii de localități și unități taxonomice teritoriale. *Metoda analitică* a fost folosită pentru: a) identificarea aspectelor cantitative și calitative a infrastructurii de utilități publice; b) determinarea cauzelor de ordin

economic și legislativ în apariția decalajelor privind accesul populației la infrastructura tehnică; c) elaborarea recomandărilor privind implementarea metodelor de evaluare obiectivă a situației social – economice la nivel local și regional.

REZULTATE ȘI DISCUȚII

Având în vedere cadrul socio – economic specific al Regiunii de Dezvoltare Centru, pentru implementarea corectă a politicilor de dezvoltare teritorială echilibrată este necesară o evaluare complexă a infrastructurii locale (infrastructura rutieră, sistemele de aprovizionare cu apă potabilă și canalizare, rețeaua de aprovizionare cu gaze naturale) care influențează în mod direct dezvoltarea activității sociale, economice și investiționale. Conform ultimelor date [3], **rețeaua drumurilor publice** din interiorul localităților (străzi și drumuri comunale) constituie în prezent 10,9 mii km, dintre care asfaltate (17,8%), pietruite (26,2%), iar cele fără îmbrăcăminte rutieră este $\approx 56,0\%$. Rata drumurilor asfaltate este mai înaltă în raioanele Ialoveni (24,1%), Criuleni (25,4%), Anenii Noi (31,9%). Totodată, doar 23,9% din lungimea totală a drumurilor comunale asfaltate este de calitate bună, cele mai înalte rate fiind înregistrate în raioanele: Orhei (34,5%), Strășeni (42,7%) și Dubăsari (52,5%). Pentru raioanele situate în nordul RDC este caracteristică o rată mai înaltă a drumurilor pietruite: Ungheni (31,4%), Rezina (35,5%), Șoldănești (36,2%) și Telenești (48,3%).

Rata medie a gospodăriilor cu acces la **sistemele de aprovizionare la apă potabilă** în RD Centru este de 69%, inclusiv 34% la sistemele centralizate și 35% la sistemele proprii. Pentru localitățile rurale aflate în partea de vest a RDC este specifică o rată mai redusă. Accesul gospodăriilor la **sistemele de evacuare a apelor reziduale** rămâne foarte scăzut. Astfel, rata medie în RDC constituie 55,0%, inclusiv 11,0 % la sistemele centralizate și 44,0 % la sistemele proprii. Lipsa și uzura avansată a stațiilor de epurare nu vor crea, în viitorul apropiat, condiții de dezvoltare calitativă a serviciilor de canalizare [4, p.16]. Rata medie de **gazificare** a localităților din RDC este $\approx 60\%$ sau 246 comunități rurale [4, p.17]. Studiul nostru a demonstrat prezența discrepanțelor teritoriale substanțiale în cadrul RDC. Rata maximă ($>70\%$) se atestă în localitățile din partea de sud-est a regiunii, ca urmare a proximității conductei de gaze magistrale de presiune înaltă spre mun.Chișinău.

Pornind de la deosebirile spațiale al nivelului de dezvoltare a infrastructurii în profil local și micro-regional din cadrul Regiunii de Dezvoltare Centru, în baza aplicării metodologiei de calcul al Indicatorului integrat de dezvoltare a infrastructurii, au fost evidențiate 6 categorii de localități (figura 1):

I. Localități cu o dezvoltare înaltă a infrastructurii, cu o valoare a indicelui mai mare 0,500, ceea ce constituie 23% din numărul total al localităților din RDC. În această grupă se includ, 11 orașe - centre raionale, 1 localitate urbană de importanță raională și 71 de comune rurale. Valorile maxime sunt atinse de orașele: Anenii Noi (0,812), Orhei (0,825), Ialoveni (0,828) și Strășeni (0,882) Printre comunele rurale cu un grad înalt de dezvoltare a infrastructurii se evidențiază - **Romanești** (rnul Strășeni) – 0,775, **Floreni** (rnul Anenii Noi) - 0,760, **Pașcani** (rnul Criuleni), **Merenii Noi** (Anenii - Noi), **Mileștii Mici** (rnul Ialoveni) – 0,715, situate în raza de 20 - 25 km față de mun.Chișinău. Astfel, majoritatea raioanelor din apropierea capitalei se evidențiază printr – o pondere înaltă a localităților rurale care se încadrează în categoria respectivă: Dubăsari (45,5%), Criuleni și Ialoveni (58,0%), Anenii Noi (76,0%). În raionul Șoldănești există o singură comună rurală cu un grad relativ mai înalt de dezvoltare al infrastructurii – **Mihuleni** (0,512), iar în raioanele Ungheni, Rezina și Telenești nu se regăsește nici o comună rurală în această categorie.

II. Localități cu o dezvoltare Medie a infrastructurii (0,451 – 0,500), cu 22 comune sau 6,0% din total. În această grupă se include un centru raional (orașul Nisporeni) cu o valoare a indicelui (0,498) și 21 de comune rurale, dintre care 50% sunt din raioanele (Ialoveni, Criuleni, și Dubăsari), situate la o distanță de 30 km de municipiul Chișinău. Comunele rurale din raionul Orhei cu valori ridicate ale indicelui din această grupă: **Berezlogi** (0,474), **Mălăiești** (0,459) și **Neculaieuca** (0,457), sunt situate la o distanță de 20 km față de orașul Orhei. Prezența unui număr redus de comune rurale din raioanele Telenești și Ungheni este determinată de subdezvoltarea infrastructurii de utilități publice și prezența unor avantaje de caracter local care stimulează într – o

anumită măsură unele comune sau localități rurale. Astfel pentru comunele rurale **Ordășei, Coropceni, și Ciulucani** din raionul Telenești este specifică o localizare periferică, situate la distanțe mari între ele. Acestea fiind avantajate de prezența în apropiere a unor comune sau centre cu o infrastructură mai dezvoltată, pentru com.Ciulucani ar fi proximitatea orașului Telenești, iar pentru com.Coropceni este importantă localizarea lângă com.Clișova (rnul Orhei) cu o valoare a indicelui de dezvoltare al infrastructurii de (0,652).

III. Localități cu o dezvoltare Mediu - Moderată a infrastructurii (0,401 – 0,450), cu 32 de comune sau 9,0% din total. Peste 70% din comunele rurale sunt localizate în 5 raioane administrative (Telenești, Orhei, Călărași, Strășeni și Hîncești). Nivelul de dezvoltare al infrastructurii este determinat de o serie de factori specifici: a) *accesibilitatea la rețeaua de drumuri de importanță republicană (R)* – comunele Inești, Verejeni, Ratuș și Sărătenii Vechi (rnul Telenești) – R22; Pârlița (rnul Ungheni) – R1, Fundul Galbenei (rnul Hîncești) – R3; la *magistrale (M)* Criștești și Iurceni (rnul Nisporeni) – M1, Hirova (rnul Călărași) – M5; b) *mărimea demografică a comunei* – Lăpușna (rnul Hîncești), Ivancea (rnul Orhei), Pârlița (rnul Ungheni) și Lozova (Strășeni) au peste 5 mii de locuitori, c) *poziția periurbană a comunei* - Zagaranca față de orașul Ungheni etc.

IV. Localități cu o dezvoltare submedie a infrastructurii (0,351 – 0,400), include 47 comune sau 13% din total, repartizate în 11 raioane ale RDC. Peste 40 % din numărul de comune sunt localizate în 3 raioane administrative (Telenești, Orhei și Hîncești), iar după dimensiunea geodemografică aproximativ 65,0% dintre acestea au sub 2000 de locuitori. O altă caracteristică pentru majoritatea comunelor din această categorie este localizarea periferică în cadrul raioanelor, cu acces, în special, la drumurile de importanță locală. Distanța medie ale comunelor față de centrele administrative constituie pentru raioanele Orhei (18,6 km), Telenești (20 km), Anenii Noi (23,5 km), Hîncești (25,8 km), fapt ce creează obstacole în extinderea și dezvoltarea infrastructurii de utilități publice. În același timp numărul mare de comune din cadrul raioanelor Telenești (30), Ungheni (31), Orhei (37) și Hîncești (38) necesită cheltuieli financiare semnificative pentru interconexiunea sistemelor inginerești și îmbunătățirii drumurilor în vederea creșterii accesibilității populației rurale la serviciile publice. Acest caz este valabil și pentru comunele rurale situate în proximitatea centrelor administrative – **Budăi** (rnul Telenești), **Negrești** (rnul Strășeni), **Seliște** (rnul Orhei), **Vărzărești** (rnul Nisporeni).

V. Localități cu o dezvoltare Redusă a infrastructurii (0,300 – 0,350), se include 1 oraș de importanță raională (Cornești) și 48 de comune rurale sau 14% din total. Peste 70 % din numărul de comune sunt localizate în 5 raioane ale RDC (Hîncești, Orhei, Ungheni, Telenești și Călărași). Populația rurală care se confruntă cu problema accesului la serviciile de utilități publice înregistrează valori ridicate în totalul populației raioanelor - Orhei (11%), Strășeni (12%), Telenești (16%), Ungheni (17%) și Hîncești (21%). În același timp lipsa planurilor urbanistice pentru majoritatea comunelor crează obstacole în aprobarea condițiilor tehnice pentru lucrările de planificare și proiectare a rețelelor de apeduct, canalizare și gazificare. În prezent, doar 70% dintre localitățile rurale ale RDC dispun de planuri sau proiecte urbanistice de dezvoltare, dintre care 60% au o vechime de peste 40 de ani.

VI. Localități cu o dezvoltare Foarte Redusă a infrastructurii (sub 0,300). Este cel mai numeros grup, care include 121 de comune rurale din 10 raioane administrativ – teritoriale sau 43% din totalul pe regiune. Doar în 4 raioane ale RDC sunt concentrate 70% din numărul de comune: - Ungheni (15,7%), Șoldănești (15,7%), Rezina (16,5%) și Hîncești (17,3%). Totodată această categorie de comune rurale detine o pondere semnificativă din totalul de localități al raioanelor: Nisporeni (54,5%), Hîncești (55,3%), Ungheni (61,3%), Rezina (83,3%) și Șoldănești (86,4%). Raionul Criuleni deține doar 8,3% din numărul de comune cu un nivel foarte redus dezvoltare al infrastructurii – **Izbiște** (0,229) și **Hârtopul Mare** (0,256). Comunele rurale cu cea mai redusă valoare a indicelui de dezvoltare a infrastructurii din Regiunea de Dezvoltare Centru: Poiana (rnul Șoldănești) – 0,001, Cotul Morii (rnul Hîncești) – 0,004, Cușmirca (rnul Șoldănești) – 0,020, Mincenii de Jos (rnul Rezina) – 0,042, Climăuții de Jos (rnul Șoldănești) – 0,042, etc.

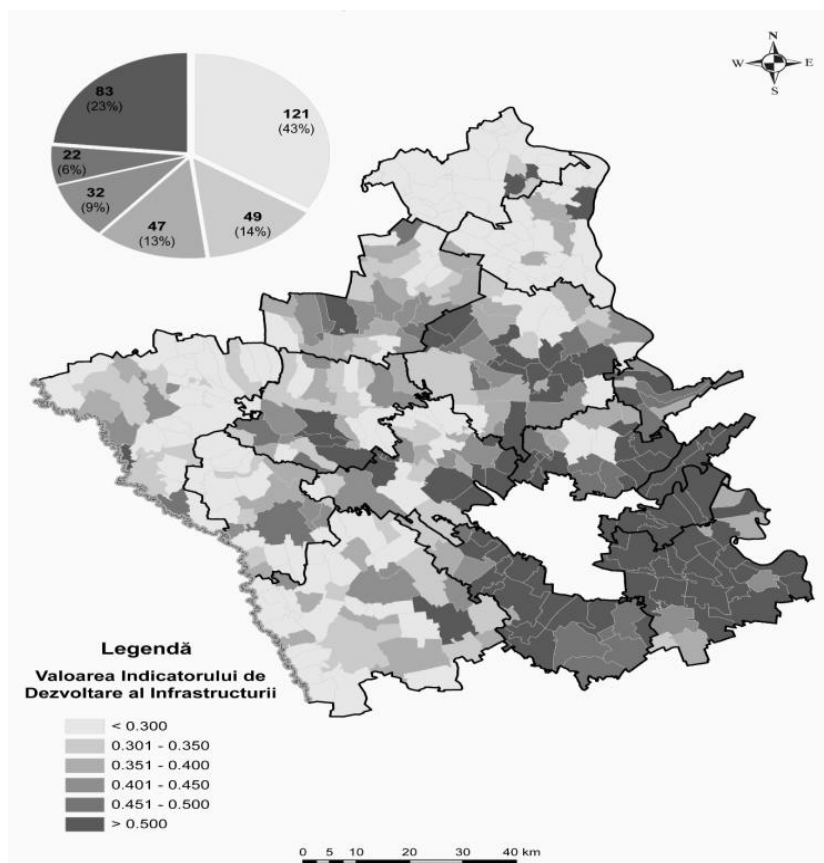

Fig.1. Valoarea Indicatorului de Dezvoltare a Infrastructurii din localitățile Regiunii de Dezvoltare Centru. *Sursa: estimat de autori*

CONCLUZII

În pofida faptului că îmbunătățirea accesului la infrastructura de utilități publice reprezintă obiectivul prioritar în dezvoltarea teritorială echilibrată și durabilă a Regiunii de Dezvoltare Centru, fiind în același timp un factor de creștere a competitivității locale și regionale, până în prezent nu s-au aplicat instrumente de evaluare obiectivă a gradului de asigurare cu infrastructura la nivel comunal.

Indicatorul integrat de Dezvoltare a Infrastructurii (IDI), reprezintă o parte componentă a Indicatorului de Dezvoltare Umană (IDU), acesta poate fi utilizat de către autoritățile publice centrale, organele de resort, și partenerii de dezvoltare ai Republicii Moldova pentru elaborarea politicilor și implementarea proiectelor de dezvoltare locală și regională.

BIBLIOGRAFIE

1. Agenția Națională pentru Reglementare în Energetică. Datele cu privire la numărul gospodăriilor cu acces la gazele naturale pe localitățile Regiunii de Dezvoltare Centru 2017.
2. Biroul Național de Statistică al Republicii Moldova. Recensământului Populației și Locuințelor al RM din 2014. Caracteristica gospodăriilor cu acces la infrastructură pe localități ale RDC anul 2014. <http://recensamant.statistica.md>.
3. Ministerul Economiei și Infrastructurii. Baza de date cu indicatori social – economici pe localități pentru calcularea Indicelui de Deprivare a Ariilor Mici (IDAM), anul 2014.
4. Strategia de Dezvoltare Regională Centru 2016 – 2020. Ministerul Dezvoltării Regionale și Construcțiilor, 52 p.
5. Strategiile de dezvoltare socio – economică a raioanelor Ungheni (2012 - 2020); Călărași, Rezina, Nisporeni, Hîncești (2013 - 2020); Ialoveni (2014 - 2020); Orhei, Criuleni, Strășeni (2016 - 2020).